

*Ўзбекистон Республикаси Фанлар
академияси*

АЛИШЕР НАВОЙИЙ

МУКАММАЛ
АСАРЛАР
ТЎПЛАМИ

АЛИШЕР НАВОИЙ

МУКАММАЛ
АСАРЛАР
ТЎПЛАМИ

Иккинчи жилд

Наводир ун-нихоя

АЛИШЕР НАВОИЙ

Тухмати бемехрлиғ қилдингки билгач ўлганин,
Йўкса меҳринг жонға бор эрканни билмасму эдинг?

Васлингга еткурмаган зулм эрди, ваҳ, йўкса кўнгул
Фурқатингдин беқарор эрканин билмасму эдинг?

Ошиқ ўлдунг, эй кўнгул, қилма фиғон бедодидин,
Ишқ аро юз мунча бор эрканни билмасму эдинг?

Эй Навоий, гар кўнгул ишқингни топди тонг эмас,
Нуктаси девонавор эрканни билмасму эдинг?!

440

Боғ ичра чу гарм бўлди бозоринг,
Юз важҳ ила бўлди гул харидоринг.

То гул чу хаёл қилди биғингни,
Файрат анга ўт урди рухсоринг,

Қаддинг била сарв қилса саркашлик,
Тушгай қуйи боши кўрса рафторинг.

Зулфунгким эрур тугун-тугун гўё,
Эл бўлди бир-бир гирифторинг.

Наргис киби сарғариб азо тутқон
Кўптур каро кўзлар ичра беморинг.

Қил бору йўкунг фидоси, эй кўнглум,
Гарчи тенг эрур анга йўкунг-боринг.

Деднинг сени ўлтурай, худ ўлтурди,
Йўқ бийми ҳалок лутфи гуфторинг.

Эй муғбача, куфр тарки журмумға,
Бўйинумға тақарға яхши зунноринг.

ҒАЗАЛЛАР

Ғар қайтмаса Навоий ўлтурким,
Дайр эшиги чор чўпидур доринг.

441

Хизр хаттинг сабзаси, хайвон суи нўши лабинг,
Ул су мавжидин бўлуб бир даври тавқи ғабғабинг.

Ё жамолинг чашмаи хуршиду ҳар ён бир хубоб,
Ҳар қулоғинг дурри, яъни икки рахшон кавқабинг.

Рокиби не важхдин хуршид эрур наъли ҳилол,
Ғар эмастур тавсани ғардун сабукрав маркабинг.

Эй кўнгул, билким чекарлар гоҳ, ёрабки, фиғон,
То малак хайлини ёлқитти фиғону ёрабинг.

То дабистон майли қилдинг халқ ўлди гўииё,
Қабр лавҳиға қилур ашъор лавҳи мактабинг.

Қайт, эй сўфики, пири дайр дурди жомиға
Бўлмағунг шориб, агар софи эмастур машрабинг.

Эй Навоий, борди кўнглунг, танни ҳам кўйига сол
Ким, итига қалбинг ар бўлса етишгай қолабинг.

442

Танға тошу қўлға тиш захмики солди телбалик,
Фош қилди элга кўнглаксиз бадан, енгсиз илик.

Ғаҳ жунундин банду гоҳи банд ила сўхон анга,
Бор эмиш савдою ишқ ичра баса қаттиқ ирик.

Ҳар эшиқдин азм қилсам кўйига боғлиғдурур,
Бошиму ул остондур то очилғай бир эшик.

АЛИШЕР НАВОИЙ

Рокиб ўлғоч қилди шабрангини ҳар ён жилвагар,
Соя гарчи кўп зухур этмас қуёш бўлғач бийик.

Дарди ҳажримни не билгай чун юр ашким сафҳани,
Ул мусофир сори гоҳиким рақам қилсам битик.

Лолагун майдин қизармиш кўзларинг ул навъким,
Лолазор устида ҳар ён ағнамиш бўлғай кийик.

Соқиё, маҳзунмен асру қилмағил гардунни зарф
Ким, бўлур кечрак нишот ўлған замон соғар кичик.

Олам аҳлиға ўлумдин чора чун имкони йўқ,
Ўлма олам фикридин бир лаҳзаким борсен тирик.

Эй Навоий, ул Масиходам қуёш чун урди захм,
Они Исо игнасию меҳри тори бирла тик.

443

Раҳм этиб, эй дўстлар, мажруҳ кўнглумни ёринг,
Қўл яланг айлаб солиб ҳар ён ичимни охторинг.

Учраса юзи қаро кўнглум тутуб, тортиб, узуб
Ўтқа солиб ўртабон жонимни андин қутқоринг.

Кетган эрса, чоклик кўксум тикиб, воқиф бўлуб,
Келса бу жониб синонлар бирла санчиб қойторинг.

Чун ўлармен, ёрни истанг, бошимға келмаса,
Бош яланг айлаб қўюб туфроғ уза юз ёлборинг.

Келса айтурда ошиқмонгким фараҳдин ўлмайин,
Нуктадонлиғ бирла ул сўзни қошимда ўтқоринг.

Бошима етса чу ўлгумдур неча фарёд этиб,
Бир нафас тенгри учун ҳар қайсингиз бир ён боринг.

ҒАЗАЛЛАР

Ғар муяссар бўлмаса бу иш, Навоий хастани
Қўлдабон ё судрабон майхона сари бошқоринг.

444

Қайси андуҳ ўтиким куйган танимға урмадинг,
Не бало тошики синган бошима ёғдурмадинг.

Не ёмон умр эрдиким, қилдинг чу заъфим сўрғали
Айлагунча жон нисори мақдаминг ҳам турмадинг.

Жон киби келдинг ва лекин изтиробидин кўнгул
Ўлтурушқунча доғи бошим уза ўлтурмадинг.

Ҳар сари мўюм забони ҳол ила ёлбордилар,
Мў-бамў англаб ўзунгни бизга ҳам келтурмадинг.

Чунки чектинг, чиқти жоним не иёдат эрди бу,
Қатлим эттинг, хаста жисмимға даво еткурмадинг.

Боғ аро, эй сарв, ҳам сарсабзсен ҳам сарфароз
Ким, нечукким настарин бир хасқа бош индурмадинг.

Эй Навоий, қилмадинг холи кўнгулни ғуссадин,
То қадахни уйлаким, кўнглунг тилар тўлдурмадинг.

445

Не хаёл эди янаким кўнгул қуши сайдини ҳавас айладинг,
Баданимға ҳар саридин хаданг урубон анга қафас айладинг.

Кўнгул ичра шўълаи ишқким етадур фалакка забонаси,
Танаму сўнгақларим ул ўтунгни ёқарға хору хас айладинг.

АЛИШЕР НАВОИЙ

Кўз ичиндаким тўла қон эди, оғиз ичра доғи тутундек оҳ.
Они дам-бадам қилибон фузун муни ҳам нафас-нафас айладинг.

Етиб эрдим ўлгали ким тирилдим онинг жафоси хадисидин,
Нега уйкудин бурун ул фасонани, эй рафик, бас айладинг.

Манга ишқ аро ўлум эди чораи ҳажрда, ваҳ, бу не ранжким,
Ани даф этарга фироку дарду ғамин чорарас айладинг.

Чу кам ўлди чоку хазин кўнгул ғами ҳажри даштида, эй фалак,
Йўл озарға аҳли саломат ул кўнгул уйини жарас айладинг.

Чу фироқ шиддати, эй кўнгул, ғами ишқ лозимаси эмиш,
Не етишса чеку чу ўзунг бурун бу балони мултамас айладинг.

Чу замона аҳли аро вафо тиладинг чек эмди, Навоӣё,
Аламу бало не учунки эл аро йўқ нима ҳавас айладинг.

446

Ҳажрдин кўзумга оламини қаронғу айладинг,
Умрдин кўз юмғаним ул тунда уйқу айладинг.

Жону кўнглум муддате саргаштадур кўюнғ аро,
Бошларин айландурурға буйла жоду айладинг.

Ҳолима қолур таажжубдин эл оғзи очилиб,
Йўқса аҳволим жаҳон аҳлиға кулгу айладинг.

ҒАЗАЛЛАР

Ашқ сиймобимудур ҳажрингда, ё кўз оқини
Ҳал қилиб кўздин равон ул навъким су айладинг.

Қолди маҳмизингдин ой юзинда, эй чобук, нишон,
Гўйиё жавлон куни они тепингу айладинг.

Шоҳид давронға гўё, эй тараб машшотаси,
Бодани гулгунау соғарни кўзгу айладинг.

Эйки, айтурсан замон аҳлиға йўқ эрмиш вафо,
Они маълум, эй Навоий, бу замонму айладинг.

447

Сарвға раъно хироминг бирла бедод айладинг
Ким, қадингнинг қуллуғидин они озод айладинг.

Гул доғи хуснунгға хўша чин эрур юз важҳ ила,
Кўрмайин юз хирманин бир дамда барбод айладинг.

Қўйма миннат бизга ғамгин айлабон ишқ аҳлини,
Бизни ҳам шод этмадинг, гар элни ношод айладинг.

Айладинг кўнглум иморат партави рухсор ила,
Қаъбани бутхона қилмоғликқа обод айладинг.

Айтмонким умр ўтуб соғинмадинг лекин мени,
Қатл этарда чун керак бўлди киши, ёд айладинг.

Телбалик ўлтурса ҳам бўйнунгға қонинг, эй кўнгул,
Бор экач одам нега майли паризод айладинг.

Йиғламоқтин кўр бўл, эй кўз, фироқ айёмида,
Невчун ўзни хўблар хусниға мўътод айладинг.

АЛИШЕР НАВОИЙ

Бенасиб эрдинг фано ойинидин, эй шайхким,
Дўст васлин тоату тақвоға иснод айладинг.

Эй Навоий, ўлдунг армон бирлаким, фарёдингга
Етмади ул нўши лаб хар неча фарёд айладинг.

448

Ё қошингга қатл учун зийнат фаровон айладинг,
Ким ҳам эттинг ложуварди ҳам зарафшон айладинг.

Буйла ики ёй учун соз айлабон кирпикдин ўк,
Ғамзалар нишидин ул ўқларға пайкон айладинг.

Нақди жисмим ғунчадек оғзнингда қилғандек ниҳон,
Хурдаи ишқингни кўнглум ичра пинҳон айладинг.

Оллоҳ-оллоҳ, то не фикр эттингки лаълу ғамзадин
Бирни жонбахшу бирини офати жон айладинг.

Гул тўкулди, сарв елдин ҳам таҳаррук қилмади,
Боғ аро то юз очиб қадни хиромон айладинг.

Не ажаб, эй гул, ичинг қон этса гардун лахт-лахт,
Баски булбул кўнглини ғунчанг киби қон айладинг.

Эй Навоий, ёр агар қовдурди андин, англаким,
Кўйида ўтган кеча ҳаддин кўп афғон айладинг.

449

Ёраб, ул ойники, эл кўнглига марғуб айладинг,
Гарчи ишқингдин хароб эттинг мени хўб айладинг.

Шоҳ эсам ишқ аҳлиға тонг йўқким, эй гардун, мен
Ул жамол аҳли шаҳи ишқиға мансуб айладинг.

ҒАЗАЛЛАР

Не ажаб боштин аёғим дард бўлса, эй қазо,
Ким нигоримни қадам то фарқ маҳбуб айладинг.

Телбараб эрмишсен, эй роқим, ҳам ул кундин бери.
Қим жунунимни паризодимға мактуб айладинг.

Тухмати зуҳд айлабон, эй шайх, козиб не учун,
Бегунаҳ бизни харобот ичра маъюб айладинг.

Жон бериб бўлсам ажаб йўқ толибинг, эй ишқким.
Ҳар не матлубидур онинг бизга матлуб айладинг.

Эй Навоий, ўзни солдинг итлари хайли аро,
Итни гўё одами хайлида маҳсуб айладинг.

450

Нил тортиб оразинг оройишин фан айладинг,
Шўълаи гугурд бирла шамъ равшан айладинг.

Сарвдин зоҳир йўқ эрди жуз ниёз, эй сарвноз,
То хиромон жилва бирла азми гулшан айладинг.

Ҳазл бирла дўстлук изҳори айлаб, оҳким,
Жумлаи олам элин жонимға душман айладинг.

Дуд солмиш бошима ҳажр, эй бало шоми, магар
Жисм уйининг гунбади устини равзан айладинг.

Жуз шарарни дона ҳосил айлагаймен, чунки сен
Мазраи жоним аро ўт бирла хирман айладинг.

Чун қадах бердинг лаби хандон ила, эи муғбача,
Жонға лаъли оташинни шўъла афкан айладинг.

АЛИШЕР НАВОИЙ

Эй Навоий, хирқа зайлидин ариттинг дурди хум,
Бизни бу дайри фанода пок доман айладинг.

451

Тийра қилмиш тун киби офокни оҳим менинг,
То эшиттимким қилур шабгардлик моҳим менинг.

Тун либосидек қаро пашминадурму сайрида,
Ё тутубтур ул жафогар шўхни оҳим менинг.

Учрамас ҳар кўй бошинда турубун йўл асрасам,
Равшан эрмас, ваҳки, шамъи бахти гумроҳим менинг.

Ё қочар мендин халойиқ таниғай деб ногаҳон,
Ёритур чун тутти ҳар дам оҳи ногоҳим менинг.

Хидматида нега йўл топмон экин мен тийра рўз,
Шоми мулкин чун мусаххар айлади шоҳим менинг.

Мен доғи аҳбобдек мақбул эрдим, оҳким,
Жоҳи идбор ўлди ул иқбол ила жоҳим менинг.

Элга ҳар лутфи Навоий жониға бир доғ эрур,
Неча қўйғай бағрима доғ ул юзи моҳим менинг.

452

Айрил, эй заъф, эмди моҳи нотавонимдин менинг,
Кам қил андуҳ ўтини озурда жонимдин менинг.

Чок кўксумдек тикинг оғзимни ҳам ким кечалар
Ҳар замон сесканмагай беҳуд фиғонимдин менинг.

Садқа вожиб бўлса, эй кўзу кўнгул, айланг нисор
Дур била лаъл оллиға бу баҳру конимдин менинг.